

De terugkeer van de Barmhartige Samaritaan

Een filosofische reflectie over een barmhartige al dan niet belangeloze gift

Een genereuze gift kan mijn inziens zowel barmhartig als belangenloos zijn. In mijn generositeit kan ik vrijgevig geven *alsof* ik de ander als ultiem doel beschouw. In dit kort essay stel ik mij de filosofische vraag in welke mate een onbaatzuchtige ‘barmhartige’ en genereuze¹ gift volstrekt belangeloos kan zijn, vrij van enig (eigen)belang. ‘Indien volstrekt’ belangeloos impliceert dat in ‘de parabel van de Barmhartige Samaritaan’ de genereuze Samaritaan zich niet schuldig voelt hoeft te voelen om de ander in nood bij te staan, *alsof* het een aflossen van een existentiële schuld² betrof. Het gaat mij in dit korte essay over het mogelijke filosofische verschil tussen genereuze barmhartigheid en compassionele belangeloosheid.

Ik stel de volgende hypothese voor: een ogenschijnlijke onbaatzuchtige daad van naastenliefde kan worden gevoed vanuit erg verschillende motieven. Dit kan gaan van een reciprociteitsgedachte binnen een sociaal contract³ en een mogelijk rechtvaardigheidsideaal, over barmhartige generositeit en het aflossen van een existentiële schuld, tot een ultieme vorm van belangeloze gratuïteit. Die verschillende grondslagen of motieven zijn overigens niet noodzakelijk wederzijds uitsluitend en gaan veelal samen. Zowel een barmhartige als een belangeloze gift percipieren we meestal als ‘generoos’, maar de subtiele aanwezigheid van reciprociteit in een barmhartige daad van naastenliefde maakt deze grondig verschillend van een ‘puur’ gratuite belangeloze gift. Met andere woorden, ik argumenteer dat een **barmhartige** gift inderdaad veelal ervaren wordt als het teruggeven van een reeds eerder ontvangen gift. De zuiver **belangeloze** genereuze gift daarentegen is wars van elke vorm van sociale of economische reciprociteit, en *idealiter* volstrekt ‘gratuit’ in de veronderstelling dat gratuïteit wezenlijk mogelijk zou zijn.

De parabel van de Barmhartige Samaritaan rukt ons los uit onze eigenliefde en roept ons op tot onbaatzuchtige naastenliefde. Mijn analyse legt zich vooral toe op het begijpen onder welke omstandigheden de naastenliefde barmhartig dan wel belangeloos kan worden genoemd.

---

¹ CAILLE, A., “Présentation”, *Revue de M.A.U.S.S., De La Reconnaissance : don, identité et estime de soi*, Paris, no 23, Premier Semestre 2004, p7 : Iemand generoos behandelen hoeft niet *in se* altruïstisch geïnterpreteerd te worden, maak kan evengoed de uitdrukking zijn om erkenning te vragen. Evengoed kan het een middel zijn om zijn/haar superioriteit te bevestigen omdat in de act van generositeit de ander deze genereuze gift wellicht niet kan weder-geven (reciprociteit) en deze ander dus in zijn/haar de meerderwaardigheid zal moeten aanvaarden.

² FLAHAUT, Fr., “Identité et Reconnaissance dans les contes”, *Revue de M.A.U.S.S., De La Reconnaissance : don, identité et estime de soi*, Paris, no 23, Premier Semestre 2004, p34

³ MAUSS, Marcel, *Sociologie et Anthropologie*, Paris, Presses Universitaires de France, (1950) 1989, p270-271. Marcel Mauss heeft niet alleen de grondgedachte van een reciprociteit uitdrukkelijk erkend, maar eveneens het mogelijk rivaliserende karakter van een genereuze gift wat duidelijk verwijst naar het ambigue karakter van de gift.

Een barmhartige gift - een ethische vorm van reciprociteit

Het is niet zozeer de oorsprong van de genereuze gift, maar wel het fenomeen van de barmhartige genereuze gift zelf dat ik hier verder willen onderzoeken⁴.

De Samaritaan wordt op zijn weg naar Jericho onvoorzien en oncontroleerbaar geconfronteerd met het lijdende gelaat van een ander. Zijn eigenzinnige orde wordt verstoord door de fundamentele alteriteit van dit achtergelaten slachtoffer. Het lijden van deze ander verstoort de zelfbekommernis, en 'be-keert' de goede Samaritaan halt te houden en zich te ontfermen over deze lijdende naaste. Het is de gekwetste verschijning van de ander die de Samaritaan schokt en beroert, en hem oproept te stoppen. Het is als het ware een appel dat hem tegelijk onvoorwaardelijk beveelt en hem in zijn vrijheid roept. Het appel tot bijstand, dat van de verschijning van de ander uitgaat, laat niettemin toe dat we de zorg voor de ander kunnen weigeren.

De goede Samaritaan handelde uit barmhartigheid wanneer hij zich geroepen voelde om terug te geven, als een antwoord op de kreet van de ander die om hulp riep. Barmhartigheid is een vorm van mededogen en van medelijden⁵. Deze barmhartigheid doet beroep op een direct en onbevangen inlevingsvermogen van de mens – het '*sympathy*' beginsel - op de bijna spontane bekwaamheid van de menselijke natuur om zich met de ander te identificeren en zich in de ander in te leven⁶.

De Samaritaan leefde mee met dit slachtoffer, hij voelde medelijden. Een gevoel van medeleven be kroop hem als het ware en hij beantwoordde een ethisch appel, een 'moeten' waaraan hij niet voorbij kon gaan. Hij werd geschokt door dit lijden en kon niet anders dan bewust gehoor te geven aan dit ethisch appel.

Barmhartig mag dan ogenschijnlijk genereus, asymmetrisch en unilateraal zijn, meestal onderkennen we een vorm van reciprociteit of wederkerigheid in een barmhartige gift: een teruggeven van iets, het erkentelijk zijn voor wat ons vooraf reeds gegeven is. Hoe edel de motieven

---

⁴ Etymologisch is generositeit verwant met het Latijnse '*genus*', volk, communiteit, en volgens sommige taalkundigen ook gerelateerd aan het Angels-Saksische woord '*kin*', koning. Generositeit betekent dus het 'koninklijke', de mogelijkheid om het meest nobele, koninklijke *in ons* op te roepen, en dit te geven en te delen *met anderen*.

⁵ SCHOPENHAUER, A., *De wereld als wil en voorstelling*, Amsterdam, Wereldbibliotheek, 1997, deel I, p530 (par 66) & 544 (par 88). Schopenhauer noemt medelijden een 'intuïtief inzicht' wat hem ertoe brengt de moraal of ethiek als rationeel inzicht te verwerpen. Dit intuïtief inzicht herkent in het vreemde wezen hetzelfde als in de eigen persoon. Dit inzicht ligt erg dicht bij Hume's moral sense of sympathy in zijn *Enquiry concerning the Principles of Morals*.

⁶ Het is dit 'sympathisch' basisbeginsel van communicatie dat een mogelijke egocentrische beslotenheid doorbreekt en tot barmhartigheid leidt. Zonder die bekwaamheid kan men zich niet met de ander identificeren en is een gerichtheid op de ander niet mogelijk – al dan niet altruïstisch te noemen, afhankelijk van de intenties van de barmhartige. In het sympathisch medegevoel om de andere bij te staan, zijn we allemaal een beetje een 'barmhartige samaritaan'. Ik zou ook willen argumenteren dat dit principe van '*extended sympathy*' – dat wellicht als een basis van menselijke waardigheid kan worden geïnterpreteerd – is wellicht geworteld in een bepaalde vertrouwde met symbolische onderscheidingen en praktijken. Sympatie behoort dan evenveel tot een symbolische dan een natuurlijke orde van het mens-zijn.

ook, deze vorm van barmhartigheid ontsnapt niet aan een zekere vorm van reciprociteit, namelijk het terugbetalen van een eerder ontvangen geschenk van Godswege. Zij die barmhartig zijn en anderen laten delen in hun generositeit, betuigen veelal dat hun moreel handelen niet meer is dan 'normaal' omdat ze reeds meer ontvangen hebben dan ooit teruggegeven kan worden. Men zou kunnen stellen dat een gift des te genereuzer is indien deze gekenmerkt wordt door reciprociteit, door het teruggeven van een oorspronkelijke gift, te weten het leven zelf, de liefde⁷.

Dit ethisch *moeten* hoeft dus niet als dwang te worden geïnterpreteerd. De verschijning van de lijdende ander als gebod kan niets afdwingen, enkel opvorderen en vragen. Deze interpretatie impliceert dat het ethische van de barmhartige Samaritaan niet meer bepaald wordt als de vrijheid van het initiatief, maar als de vrijheid van het antwoord, waar men als geroepene verantwoord-elijk wordt gesteld⁸. Het morele kwaad verschijnt hier als de verantwoordelijkheid voor de weigering om verantwoordelijkheid voor de ander op te nemen. In het verantwoordelijk beschikbaar stellen, wordt mijn bestaan zelf 'goed' omdat ik het goede sticht⁹.

Barmhartigheid nu is zelf opgenomen in een welbepaald *discours* van geven en teruggeven, van (h)erkenning¹⁰. De barmhartige gift wordt gecrediteerd als een te volgen voorbeeld, als een gebod, een geboden worden om anderen bij te staan. Vanuit de christelijke beleving wordt de naastenliefde, en dus het barmhartig genereus geven zoals de Samaritaan ons voordeed, als een gebod ervaren. De naastenliefde wordt een plicht, een verplichting, "gij zult". Toch verschilt dit gebod op een subtiele manier van een verbod, vermits niets is verboden, en er geen te overschrijden grens wordt getrokken: "bij de naastenliefde blijft slechts het besef dat je tekortschiet, zonder dat dit tekort ergens aan kan worden afgemeten. De naastenliefde kent geen maat en laat ons alleen met het scherpe besef van een vage schuld¹¹." Dit gebod van barmhartige genereuze naastenliefde overtreedt geen grenzen in de strikte zin van het woord, maar kan wel op één manier tekort schieten, namelijk door in de liefde voor de naaste niet ver genoeg te gaan. Theoretisch kan je dus nooit genoeg doen, kan je nooit het vredige gevoel bekruipt dat je genoeg gedaan hebt voor je naaste. Deze christelijke interpretatie lijkt de nadruk te leggen op de spirituele idee van een oorspronkelijk verschuldigd zijn van de mens – je zou zelfs kunnen spreken van een oerzonde -, op een eeuwig zich ver-schuldigd-voelen ten aanzien

---

⁷ De barmhartige die geeft, weet dat hij reeds ontvangen heeft of omdat hij van oordeel is dat hij veel meer bezit dan deze in nood. Elke barmhartige gift postuleert in die zin een wederkerigheid, of dient de oorspronkelijke gift van een wederwoord; zij staat aan het eind van de schakel van geven en teruggeven, en niet noodzakelijk aan het begin. De meest barmhartige en dus genereuze gift veronderstelt bovendien reeds een ander aan wie men geeft. Zulk een relatie van (terug)geven aan iemand maakt wederkerigheid mogelijk. Zowel de afstand als de nabijheid worden in de gift ervaren. Zowel het verschil van de ander als onze eigenheid, zowel vrijheid als verplichting karakteriseren deze barmhartige gift.

⁸ Als we ons door de mediabeelden van de Tsunami ramp ge-roepen voelen, als we losgerukt worden uit onze autonomie door het "(media)gelaat van de ander" dat ons aanroept om te helpen, dan hebben we wel de vrijheid om al dan niet in te gaan op deze hulpkreet.

⁹ We kunnen ons ook afvragen hoe de gewonde z'n erkenning moet betonen? Is het mogelijk dat de gewonde ook verwijst naar de Samaritaan zelf, waar een stilziggende maar wel doordringende metaforische verschuiving optreedt?

¹⁰ MAUSS, Marcel, *The Gift. The form and Reason for Exchange in Archaic Societies*, NY, WW Norton, 1990 (1954), 163p

¹¹ MOYAERT, Paul, *De Mateloosheid van het Christendom. Over naastenliefde, betekenisincarnatie en mystieke liefde*, Nijmegen, SUN, 1998, p22

van het leven dat ons geschonken is door onze Schepper¹². We kunnen nooit genoeg geven, we blijven steeds in (oneindige) schuld, wat ook onze gift moge zijn. De afhankelijkheid wordt erkend, en de enige manier om tijdelijk te ontsnappen aan die eenzijdige afhankelijkheid is meer te geven dan datgene waartoe de 'wet' ons kan verplichten.

Barmhartigheid is geïnspireerd vanuit een welgemeende en vrede stichtend reciprociteitsbeginsel terwijl belangeloosheid eerder gebaseerd is op een unilaterale niet berekende en veelal vrijblijvende generositeit zoals ik verder zal argumenteren. In zijn barmhartige generositeit breekt de historische Samaritaan met de bestaande wetten. Hij gaat voorbij aan de gehanteerde normen en idealen waaraan de toenmalige ethiek zich onderwierp. Men zou kunnen verdedigen dat de barmhartige naastenliefde haar zin *niet* ontleent aan het tot stand brengen van een rechtvaardiger samenleving, in overeenstemming met de voorgeschreven normen, omdat ze zich niet laat beteugelen door een 'moeten'. De barmhartige naastenliefde laat zich inderdaad niet opsluiten binnen de "omheining van de wet".

Aan deze barmhartige naastenliefde blijft ook een aura van schuldbekentenis kleven, alsof het een aflossen van schuld betreft, of verwijst ze naar een categorische gedachte dat elke mens niet als middel maar als maat *an sich* moet worden gezien. Behandel je medemens op de manier waarop jij ook zou willen worden behandeld, een maat van de gulden middenweg. Een geven dat uitsluitend en rechtstreeks gericht is op één of andere vorm van naastenliefde reduceert vlug tot een "kil bijna technisch te regelen en economisch gebaar", waarbij ik me niet kan ontdoen van een zeker gevoel dat er een vorm van berekende reciprociteit aanwezig blijft in wat we gemakkelijkschalve 'naastenliefde' noemen. Naastenliefde kan in zulk geval dus niet volledig 'belangeloos' worden genoemd, ondanks haar generositeit.

Het meest specifieke en opvallende kenmerk in de barmhartige genereuze 'gift' is haar reciprociteit, hoe verborgen of subtiel ook¹³. Die wederkerigheid vervult in de gift een erg belangrijke sociale functie; ze geeft zin aan de (genereuze) gift. In de reciprociteit komen mensen tot interactie, tot communicatie. Toch is de wederkerige structuur van de gift niet te herleiden tot een pure uitwisseling noch tot een berekende bilaterale mutualiteit.

---

¹² MOYAERT, Paul, "over de naastenliefde", *Tijdschrift voor Filosofie*, Leuven, 56 :2, 1994, p218-220. Hoewel de oorsprong van barmhartigheid en al dan niet belangeloosheid tot een andere discussie behoort, wil ik toch even de Laciaanse interpretatie van Moyaert aanhalen waar hij stelt tot welke wrede excessen de naastenliefde kan leiden – "excessen die terzelfertijd geen excessen meer zijn omdat er in wezen niets verboden is" – wanneer dit gebod (verschillend van een gebod) een eigen leeft begint te leiden, wanneer m.a.w. de naastenliefde afgesneden zou zijn van zijn oorspronkelijk bedoelde religieuze inspiratie en van zijn symbolische inbedding. "Het gebod van de naastenliefde wordt pas echt problematisch wanneer het in de plaats komt van de liefde tot God", aldus nog Moyaert, hoewel in een geseculiseerde maatschappij zulk een metaforische 'substitutie' van God door compassie nog niet zo problematisch hoeft geïnterpreteerd te worden.

¹³ ARISTOTLE, *The Nicomachean Ethics*, London, Penguin, 1156a, p194 & 1156b, p196. Ik meen dat zulk een daad van *agapé* – te definiëren als een genereuze gift van naastenliefde? - wellicht verder gaat dan de Aristotelische vriendschap - *filia* - die berust op wederkerigheid.

We zouden evenzeer de genereuze gift van een ongehoord paternalisme of een mogelijk machtszoeken kunnen verwijten: *'there should be no free gift'* is het adagium geworden in dit anti-machts denken m.b.t. de gift¹⁴. Een terechte kritiek zou ik stellen, maar het verwerven van macht door middel van zogenaamd genereuze giften is per definitie gemotiveerd en erg bewust of strategisch geïnspireerd. Wij veronderstellen hier dat de genereuze gift niet echt een afspiegeling is van instrumentalistische calculerende motieven maar louter de uitdrukking is van een diep ingewortelde houding van 'positieve' reciprociteit¹⁵.

We zijn tegelijkertijd geveer en ontvanger van een gift, zoals een kind dat op zijn of haar beurt het leven doorgeeft, i.e. een gegeven en dus ontvangen leven dat wordt doorgegeven of 'teruggegeven' op een later niet onmiddellijk gespecificeerd tijdstip. Het geven van een gift is in die zin altijd reeds een terug geven van een eerder gekregen gift; de barmhartige gift wordt dan een terug-geven. We blijven altijd afhankelijk van de ander(en), de gemeenschap waarin we leven. Zelfs als we aan vreemden geven, nodigen we uit tot reciprociteit, tot het vormen van een gemeenschap¹⁶. Het gaat ons hier dus niet alleen om het achterhalen van een verborgen reciprociteit in elke genereuze gift, maar tevens om het creëren van wederkerigheid binnen een samenleving door middel van een oorspronkelijke scheppende genereuze gift. Ze geeft vorm, creëert een samenleving. In de reciprociteit komt men tot communicatie zonder dat deze wederkerige structuren *in se* te herleiden zijn tot bilaterale 'mutualiteit' (of economische wederkerigheid). Anders gesteld argumenteer ik dat generositeit een vorm van reciprociteit heeft weten te creëren en dat de reciprociteit op haar beurt zin geeft aan deze initiële unilaterale generositeit, te weten menselijke interactie en communicatie.

Een belangeloze gift – voorbij een ethiek van geboden

Mijn analyse lijkt te suggereren dat een initiële scheppende en genereuze gift aan de oorsprong ligt van elke menselijke interactie en van elke vorm van sociale reciprociteit. In welke mate is die scheppende initiële generositeit ook echt 'belangeloos' (tenzij het tot stand brengen van menselijke interactie zelf)? Ik meen dat een echt belangeloze gift zich alleen ontwaart in een compassionele houding van geven, zonder rekening of rekening te geven, en zonder belangen of verlangen, soms zelfs zonder er zelf bij na te denken. Al blijft het risico steeds

---

¹⁴ DOUGLAS, Mary, "No free gifts" foreword to *The Gift*, by M. MAUSS, New York; London, WW Norton, 1990

¹⁵ SAHLINS, Marshall, *Stone Age Economics*, Chicago, Aldine de Gruyter, 1972. Ik ontleen deze term aan Sahlins. Positive reciprociteit (i.e. algemene genereuze wederkerigheid, soms ook wel eens misleidend 'altruïsme' genoemd) moet worden onderscheiden van een negatieve reciprociteit (vijandigheid en het af-nemen van) en een gebalanceerde reciprociteit (of een berekende wederkerigheid).

¹⁶ MAUSS, M., *The Gift*, o.c.. Ook in onze hedendaagse cultuur geeft men giften als blijk van persoonlijke of sociale (h)erkenning. Laten we echter niet vergeten dat ondanks de ambigüiteit van de gift, de initiële gift niet alleen resulteert in barmhartigheid maar ook kan leiden tot minder sociale vormen van interactie, zoals het verkrijgen van overwicht op de ontvanger. Het veelal vermelde Noord Amerikaanse Indiaanse fenomeen van de *'potlatch'* waar in overvloed wordt gedeeld en gefeest ter ere van, is zulk een voorbeeld van een genereuze gift die poogt de ander te binden door middel van een overvloed die wellicht niet kan worden geëvenaard. Zulk een vermeende generositeit is ogenschijnlijk barmhartig, niet belangeloos, maar verwijst wel naar heel wat belangen.

aanwezig dat een zweem van (h)erkennen gehecht blijft aan een belangeloze genereuze gift. De belangeloze gift overstijgt de logische reflectie van de notie van reciprociteit. Misschien dat zulk een volkomen belangeloze gift daarom niets meer uitdrukt dan een *hoop* op beter, een ideaalbeeld waarnaar we ons kunnen richten.

Een unilaterale genereuze daad om iemand belangeloos te helpen leidt blijkbaar tot solidaire wederkerigheid, maar omwille van de ambiguïteit van de gift moet ik de puurheid van die unilaterale en mogelijkervijze belangeloze daad van generositeit steeds in vraag stellen. Wanneer de genereuze helper zich er zelfs niet meer van bewust is dat hij iemand belangeloos bijstaat, kan een gift echt vrij-blijvend genoemd worden en dus belangeloos in de ware zin van het woord. Een genereuze gift die geen antwoord biedt aan een gebod maar die scheppend aan de oorsprong zelf staat van reciprociteit, solidariteit en van communicatie wordt 'belangeloos'. *Normaliter* is deze zich niet volledig bewust van haar eigen generositeit. In zulke uitzonderlijke omstandigheden – die ik hier verder zal analyseren – weet deze 'gratuite' gift voor een moment te ontsnappen aan haar verplichtend karakter. In zulk uitzonderlijk en misschien zelfs imaginair moment van pure overvloed¹⁷, weet de gratuite gift zich even te onttrekken aan de ambiguïteit (van de reciprociteit) van de gift¹⁸.

De genereuze gift is niet beïnvloed door enige berekening. Wanneer een gift gekend en ervaren wordt als gift – *une connaissance* – of (h)erkend als gift – *une reconnaissance* – verzwakt deze in een meer of mindere subtiele uitwisseling, als een terugbetalen van een eerder opgelopen schuld. De generositeit van een belangeloze gift echter is bevrijd van elke vorm van schuld en economische causaliteit.

lin mijn opinie is een gift belangeloos en dus 'volstrekt' generous als je aan het vergeten bent dat je geeft, als er niemand gereed staat je te bedanken voor je generositeit, en als de 'schuld' reeds ver-geven is of niet meer bestaat, zodat er ook geen schuldbetaling meer hoeft te zijn.

De Franse filosofen Jacques Derrida en Jean-Luc Marion menen dat de gift per definitie belangeloos is, wars van elke economische calculatie of verwachte tegenprestatie. Reciprociteit hoort veelal bij een uitwisseling, niet bij een belangeloze gift. Een belangeloze gift kent geen achterliggende motieven, hoe ver-edel-d ook. Een belangeloze gift is een 'pure' of perfecte gift die niet rekent, die niet over zichzelf reflecteert, die geeft zonder na te denken alsof het de normaalste zaak van de wereld is.

---

¹⁷ De notie 'overvloed' is hier metaforisch. Een arm man kan ook delen, *alsof* hij leefde in overvloed; hij deelt generous *alsof* hij rijk is. Er kleeft geen materiële welstand aan de notie van 'geven vanuit een overvloed'.

¹⁸ VERHEZEN, Peter, "Omkoping of gift? Vertrouwen en vrijgevigheid", in VANDEVELDE, Toon (ed), *Over vertrouwen en bedrijf*, Leuven, Acco, 2000, p133-142

Een genereuze gift heeft geen bijhorende motieven dan het geven zelf - zonder belangen, of belangeloos - en kan dus als puur 'unilateraal', zonder enige vorm van 'reciprociteit', gedefinieerd worden. Indien een gift wordt gegeven zonder condities, zonder 'redenen', i.e. een gift *als* gift, dan kan het nooit de intentie zijn dat deze gift op een andere manier op later tijdstip moet worden teruggegeven. Anders dan puur geven aan hen in nood stoort elke mogelijke intentie zulk een 'perfecte' gift.

Als Derrida's analyse over de gift juist is¹⁹, dan maakt de gift *als* gift zichzelf onmogelijk. "*Si je donne, alors je ne donne pas*²⁰": wanneer we de intentie hebben te geven dan ondermijnt de gift *als* gift zichzelf reeds omdat elk bewust geven een zekere vorm van reciprociteit verwacht, al was het maar een onderliggend onbestendig verlangen van erkenning, van dankbaarheid voor die gift *als* gift. Opnieuw, een echte gratuite en dus strict asymmetrische gift verwacht geen gebaar van dankbaarheid, kan geen wederwoord of enige vorm van reciprociteit verwachten. In de gift *als* gift - in de filosofische veronderstelling dat dit fenomenologisch *überhaupt* mogelijk zou zijn, iets wat Derrida ontkent, maar die Marion wel mogelijk acht zoals ik zal pogen aan te tonen - geeft men, zonder echt bewust te weten dat het hier een gift betreft. In de compassie met een medemens geeft men, en ik interpreteer dit 'gratuite' of belangeloos geven als een *attitude*, een ingeleefde vorm van er-bij-zijn. De belangeloze gift verwijst naar een spirituele en tegelijkertijd compassionele houding waarbij een moment van niet noodzakelijkheid en onzekerheid - en dus mogelijke vrijheid - ons voedt tot generositeit, tot overvloed waarbij niet meer gemeten wordt.

Hoe kunnen we van een 'volstrekt' belangeloze gift spreken en erover reflecteren als we veronderstellen dat een gift niet in volle bewustheid gebeurt omdat de mogelijke motieven om te geven haar 'zijn' zelfs onmogelijk maken? In die zin is de analyse van de *aporie* van de genereuze gift zoals die door Jean-Luc Marion wordt geformuleerd filosofisch interessant omdat deze ons de logische ambiguïteit van de generositeit zelf doet inzien en toch de 'gratuiteit' of belangeloosheid van de gift mogelijk acht²¹: ofwel spreekt men van een gift in zijn 'effectiviteit' en wordt de gift ook als dusdanig (h)erkend, ofwel is de gift *als* gift niet (h)erkend en blijft dan fenomenologisch ook problematisch. Een genereuze gift die in het daglicht treedt, verliest zijn volstreekte belangeloosheid, en het prijzen door degene die ontvangt, ontkracht verder de belangeloosheid van de genereuze gift. Het giftobject wordt erkend als een gift, en een uitdrukking van dank naar de gever toe maakt van de gift in zekere zin een uitwisseling tussen enerzijds de gever van het giftobject en de al dan niet dankbare ontvanger van het object anderzijds.

---

¹⁹ DERRIDA, Jacques, *Given Time: I. Counterfeit Money*, Chicago; London, Chicago University Press, 1992, p112. Derrida is de mening toegedaan dat een gift *als* gift fenomenologisch niet kan worden gekend, dat zulk een gift 'onmogelijk' is, en dat ze alleen maar fungeert als horizon, *als* een hoop op iets wat nog (altijd) komen moet. Een gift is een puur logische onmogelijkheid in die interpretatie, omdat giften in ons praktische dagdagelijkse leven altijd reeds gecontamineerd zijn door bewuste of onderbewuste 'redenen' en intenties.

²⁰ Deze verwijzing van de Derridaanse aporie vind ik in CAILLE, Alain, "Présentation", *o.c.*, p22

²¹ MARION, Jean-Luc, *Etant Donné : Essai d'une phénoménologie de la donation*, Paris, PUF, 1997, 452p.

In de veronderstelling dat de gift niet (h)erkend wordt - m.a.w. niet bewust ervaren noch erkend wordt – kenmerkt een ‘ongemotiveerde’ generositeit de gift als ‘instabiel’, omdat ze *in se* zichzelf als gift op-geeft. De gift verwordt tot een niet-ervaring, zoniet een *onmogelijkheid* zelf. De gift wordt ofwel als het ware opgenomen in een uitwisseling van geven en ontvangen, en verwerkelijkt haar mogelijkheden om inderdaad een giftobject aan iemand te geven, om *recht* te doen aan iemand of om iemand barmhartig in nood bij te staan, maar die dan logischerwijze de generositeit zelf op de helling zet; ofwel blijft die gift echt gratuiet, en dus zonder orde noch maat, en leidt tot de contradictie van haar mogelijkheid zelf. We hebben hier inderdaad te maken met een *aporie*: de generositeit kan worden gedacht maar kan alsdusdanig niet worden ervaren. De generositeit verwijst hier naar een paradoxale contradictie²²: de *aporie* van de generositeit, de ‘onmogelijkheid’ van de belangeloze gift. Marion spreekt van een gift die zich heeft onttrokken aan het schijnlicht van het geefproces van objecten. In die gedaante ontsnapt de gift aan de schijnwerpers van de rationele ervaring, van de gemonetariseerde giftuitwisseling. En dan belanden we opnieuw bij onze stelling dat deze niet (h)erkende genereuze gift geen belangen noch motieven kent, maar dan leidt dit ook tot haar destructie, in logische zin althans. Want hoe kunnen we immers logisch spreken van een genereuze gift als die niet alsdusdanig kan of mag worden (h)erkend als gift? Kunnen we in de praktische realiteit ontsnappen aan de *aporie*²³?

Jean-Luc Marion probeert de ‘gratuiteit’ of belangeloosheid te redden van haar eigen onmogelijkheid als een te ervaren fenomeen door de gift onzichtbaar te maken voor elke vorm van berekening of gelijkheidsbeginsel²⁴. De op deze manier geïnterpreteerde genereuze belangeloze gift onttrekt zich aan de calculerende rede en zelfs aan een sociaal bewogen solidariteit, reciprociteit, zelfs van elk mogelijk ideaal van rechtvaardigheid. Ze toont zich niet in enige vorm van terugbetalen of terug-geven, reëel of symbolisch. De gift vernietigt zich in het ‘moeten’, en de gratuiteit verliest haar maagdelijkheid in elke vorm van solidariteit, en toch argumenteert Jean-Luc Marion dat een volstrekt belangeloze gift wel te ‘realiseren’ is²⁵. Hij

---

²² Ondanks haar logische paradox van onmogelijkheid, blijft de generositeit ons beste wapen tegen een al te gemonetariseerde uitwisselings-samenleving waar alles op reciprociteit (be)rust of ertoe wordt gedegradeerd. Of waar barmhartigheid in haar meest pejoratieve interpretatie een cynisch rekenkundige uitwisseling wordt. We moeten echter erkennen dat reciprociteit niet noodzakelijk hoeft te vervallen tot zulk een cynische uitwisseling, maar evenzeer aanleiding geeft tot een concept van ‘gelijkheid’ en een meer ‘rechtvaardige’ samenleving. Het is de mathematische berekening die ‘gelijkheid’, en dus uitwisseling, mogelijk maakt. De wederkerige gift wordt een object door de *bemiddeling* van een uitwisseling die egaliseert, meer bepaald een object van uitwisseling, en dus mogelijkwijze van commerciële waarden-uitwisseling.

²³ DERRIDA, Jacques, *Aporias*, Stanford, Stanford Univ Press, 1993, 87p & DERRIDA, Jacques, *The Gift of Death*, Chicago; London, Chicago University Press, 1992, 115p

²⁴ MARION, Jean-Luc & Jacques DERRIDA, “On the gift”, in CAPUTO, John D. & Michael J. SCANLON (Ed), *God, the Gift and Postmodernism*, Indianapolis, Indiana University Press, 1999, p 54-78: Jean-Luc Marion wil de gift terugbrengen tot haar eigen horizon, haar ‘eigenheid’, *la donation*. Het concept van *la donation* zelf blijft niettemin ambigu; het verwijst zowel naar het resultaat van geven, het gegevene, als naar het proces van geven, het geven alsdusdanig. Dit concept van ‘*donation*’ – dat zijn origine vindt in Husserls fenomenologie en Heideggers *Gegebenheit* - fungeert als horizon voor generositeit dat zichzelf niet onmiddellijk vermiddelt met enige vorm van sociale solidariteit – hoe edel ook – of ethische beweging die appelleert om te geven, en zich evenmin overgeeft aan een vorm van individuele of sociale reciprociteit.

²⁵ MARION, Jean-Luc, “In the Name. How to avoid speaking of Negative Theology”, in CAPUTO, John D. & Michael J. SCANLON (Ed), *God, the Gift and Postmodernism*, Indianapolis, Indiana University Press, 1999, p20-53; MARION, Jean-Luc, “La Raison du Don”, *Philosophie*, Paris, No78, Juin 2003, p3-32.

verwijst naar een duale in plaats van triadische structuur van de gift: zolang tenminste één van de drie constitutieven - de gever, de ontvanger of het giftobject zelf - ontbreekt, onttrekt de gift zich aan het concept van wederkerigheid, schuld, berekening of zelfs causaliteit. Die reductie creëert een nieuwe horizon voorbij een economisch denken waarbinnen een gift zich vermag te onttrekken aan haar eigen onmogelijkheid, en waar men mag hopen dat een echte in mijn definitie belangeloze gift zich desalniettemin (fenomenologisch) kan verwezenlijken, zich kan tonen, zonder noodzakelijk *als* gift gekend of herkend te worden.

Laten we proberen dit concreet door te denken. Bij een erfenis bijvoorbeeld²⁶ – indien die plaatsvindt na de dood van de schenker en zonder enige vorm van fiscale constructie - kan men nauwelijks spreken van een tegenwoordige gever omdat op het moment dat de erfenis zich realiseert, de gever reeds afwezig is geworden. De gever is reeds overleden en dus kan de gever niet meer bedankt of erkend worden voor de gift. Het is juist in deze afwezigheid dat de erfenis haar genereus en wellicht belangeloos karakter laat blijken, althans volgens Marion. Interessant is dat de rabbijnse literatuur de ware 'barmhartigheid' – die ik hier niet als 'barmhartig' maar wel als 'belangeloze gift' definieer - bestempelt als 'iemand lief te hebben alsof hij dood was'. Dit kenmerkt een volstrekte asymmetrie of niet-wederkerigheid. Deze asymmetrische gift ontkracht volledig de mogelijke 'voor wat hoort wat'. Het is in deze asymmetrische of unilaterale generositeit dat de gift een echt belangeloze daad wordt *alsof* er geen ontvanger zou zijn. Wanneer iemand dood is, kan hij niets meer terugdoen, zodat men die ander – ook geen barmhartigheid meer kan bewijzen om er op de een of de andere manier wel bij te varen. De waarheid van de 'barmhartigheid' – die nu verheven wordt tot een volkomen belangeloze daad zonder belangen – blijkt alleen uit haar volstrekte gratuiteit.

Het geven aan een humanitaire organisatie waarbij men de afzender niet kent, waar er in stricte zin van het woord geen ontvanger is, wordt door Marion ook als 'generoos' – in mijn definitie 'belangeloos' - bestempeld omdat er geen aanwijsbare ontvanger is die dankbaarheid kan betonen of erkenbaar kan zijn. De humanitaire organisatie is niets meer dan de bemiddelaar tussen de genereuze belangeloze gever en de onbekende mogelijke ontvanger. Ook in dit voorbeeld kunnen anonieme giften of giften aan anonieme ontvangers als genereus en wellicht als een belangeloze gift erkend worden²⁷. De recente hulp aan de Tsunami slachtoffers in Zuid-Oost Azië is een goed voorbeeld van een belangeloze gift met een 'anonieme' ontvanger.

Dezen die niet alleen anoniem geld stortten aan de overlevende Tsunami slachtoffers maar vooral zij die daadwerkelijk hun tijd en energie geven om deze mensen in nood bij te staan vind ik een mooi voorbeeld van een belangeloze gift, waar geen gift object ter sprake komt, tenzij

---

²⁶ Of nog, het geven aan je vijand, het parabelse liefhebben van je vijand beantwoordt ook aan deze definitie: er is geen echte ontvanger, want je vijand wil je niet (h)erkennen, noch van wederwoord staan.

²⁷ SACKS, Jonathan, The Dignity of Difference, London; New York, Continuum, 2003, 216p

zichzelf. Zulk een 'gift' kan volgens mij een erg subtiele en mooie vorm van belangeloze generositeit genoemd worden. In het geven zonder enig giftobject trekt men de aandacht weg van het geven zelf, maar wordt het geven meer een *attitude*. Onze aandacht voor iemand, onze zorg, onze tijd, ons geloof, ja zelfs ons leven zelf²⁸, zouden we als de ultieme genereuze en belangeloze gift kunnen bestempelen omdat er hier geen sprake is van een giftobject. Niemand verwacht iets van me, en kan ook niets verwachten, noch verwacht ik als gever die niet echt bewust is van mijn gift *als* gift iets van de ander. Ik geef, *an sich*, zonder verwachtingen, zonder enig vorm van berekening. Ik geef niet iets, maar mezelf. Ik leg mijn eigen ziel, de *hau*²⁹, in dit geven, zonder er echt bewust bij stil te staan, en hier kan het geven zonder gift object misschien wel 'volstrekt' belangeloos genoemd worden.

De generositeit heeft zich hier onttrokken, heeft zich bevrijd van een 'economisch' getinte uitwisseling, wederkerigheid of afbetaling van een mogelijke schuld. Deze genereuze gift die belangeloos is geworden, impliceert een opening naar overvloed, ze verwijst naar een bijna oncontroleerbare compassie in haar excessen, en naar een negatie van miserie. Meestal hebben belangeloze giften geen enkele directe utilitaire waarde. Friedrich Nietzsche verwees naar 'waardeloze' giften als een hoogste vorm van generositeit. En elke vorm van reciprociteit wordt getart door deze zweem van genereuze overvloed, en transcendeert de limieten van reciprociteit. Er wordt niet meer gemeten. En zelfs als de gift een teruggeven inhoudt, dan houdt dit normaliter een exces in, een meer-waarde in vergelijking met de initiële gift. Een zogenaamd genereuze perfecte gift kan evenmin haar oorsprong vinden in een motivatie of intentie van gratuititeit of belangeloosheid; ze is zich niet berekenend bewust van haar eigen generositeit.

Ik meen daarom dat belangeloze generositeit verder gaat dan een barmhartig geïnspireerd inlevingsvermogen. Deze vorm van generositeit, veelal als 'altruïstisch' ervaren, omschrijf ik hier als een houding van compassie³⁰, die verder reikt dan mede-leven. *Compassion beyond pity*. Belangeloze generositeit verwijst eerder naar een mateloosheid waarin inderdaad geen maat kan worden gevonden voor deze vorm van generositeit, tenzij een maat *an sich*. Vanuit een mateloosheid, *beyond ethics*, wordt dit genereus geven opnieuw zelf maat, het wordt de redelijkheid zelf. Deze unilaterale generositeit of volgestrekte belangeloosheid gaat vooraf aan

---

²⁸ Graag verwijs ik hier graag naar het ontroerende verslag dat professor OLIN ons doet wanneer hij de situatie beschrijft van hoe Nederlanders hun leven riskeerden door onderdak te verlenen aan Joden tijdens de repressie van de Nazi's tijdens de Tweede Wereldoorlog. Wanneer men hen vroeg naar de motieven hieromtrent, antwoordden de meesten dat ze het normaal vonden om hun verantwoordelijkheid op te nemen en anderen te helpen, zelfs als dat hun eigen leven in gevaar bracht. Zij reflecteerden niet over hun daad. Het was een vanzelfsprekendheid, waar ze niet bij stilstonden, waar ze zich zelfs niet ten volle van bewust waren. TODOROV's *Face à l'extrême* verhaalt gelijkaardige heldendaden van gevangenen onder het Nazi regime.

²⁹ MAUSS, Marcel, *The Gift*, o.c., NY, WW Norton, 1990 (1954), p11-12

³⁰ HORNER, Robyn, *Rethinking God as Gift. Marion, Derrida, and the limits of Phenomenology*, New York, Fordham Univ Press, 2001, 272p. In één van onze discussies argumenteerde Horner dat een compassionele belangeloze gift zich niet volledig bewust is van haar eigen belangeloze generositeit. Compassie wordt een attitude die niet nadenkt of reflecteert over haar eigen objecten of handelingen; zij is 'stiltwijgende kennis' geworden.

primo elke vorm van altruistische reciprociteit, en *secundo* elke economische wederkerigheid of mathematische uitwisseling.

Ik durf uiteindelijk zelfs te stellen dat een asymmetrische daad van belangeloze generositeit wellicht elke vorm van reciprociteit ontologisch voorafgaat. Deze asymmetrische genereuze gift – nu volkomen belangeloos geworden – kan nooit in het ongelijk gesteld worden, ze heeft steeds gelijk, ze creëert een wereld van redelijkheid, ze is misschien de ‘redelijkheid’ zelve, als ik Marion goed begrijp.

De terugkeer van een barmhartige of volkomen belangeloze samaritaan?

De 'barmhartige' naastenliefde komt erg dicht te staan bij de 'belangeloze' generositeit wanneer de barmhartige Samaritaan zich blootstelt aan de mogelijke ondankbaarheid van het Joodse (en dus vijandig ingestelde) slachtoffer. Juist om die reden is belangeloze naastenliefde erg moeilijk en veeleisend. De belangeloze gift is blootgesteld aan mogelijke ondankbaarheid en geeft vanuit een spirituele overvloed, niet vanuit de gedachte een (oer)schuld terug te betalen. De belangeloze generositeit kent geen specifieke motieven om goed te doen, ze is mateloos, en bijna zonder (zelfbewuste) redenen. Het is in deze spanningsverhouding van een verdoezeld en misschien zelfs onderbewust of onbewust verlangen bedankt te worden voor de barmhartige daad dat de belangeloze generositeit zich subtiel van de barmhartige generositeit onderscheidt. Zij denkt niet, zij vraagt niets, maar toont alleen haar overvloedige compassie, haar belangeloze generositeit. We geven vanuit een logica van overvloed hoewel die notie niet steeds in zijn letterlijke dan wel in zijn metaforische betekenis moet worden geïnterpreteerd.

Wanneer geen enkel redelijk motief meespeelt, en wanneer de Samaritaan dit slachtoffer ongevraagd en zelfs ongewild bijstaat, natuurlijk en onbevangen, dan kan deze daad als belangeloze generositeit bestempeld worden³¹. Het is een compassionele houding die deze genereuze gift mogelijk maakt, voorbijgaand aan een 'ethisch moeten'. De belangeloze Samaritaan geeft zijn tijd en zorgen – een gift zonder specifiek giftobject - zonder daar enige redelijkheid of maat aan te koppelen. De giften die we nauwelijks merken, of niet onmiddellijk (h)erkenbaar, zijn verwant aan belangeloze daden. Op zulk een moment handelt de Samaritaan eerder belangeloos en genereus dan barmhartig en rechtvaardig. Vanuit een gevoel van overvloed geeft hij meer dan verwacht, dan wat als rechtvaardig wordt geacht. Hij geeft *tout court*, hij geeft een stuk van zichzelf zonder daarbij stil te staan. Ik geef wel toe dat het subtiel onderscheid tussen een barmhartige en belangeloze gift in het dagelijks leven erg moeilijk te maken is. Toch lijkt het mij *al/sof* in deze belangeloosheid *beyond causality* de Samaritaan nog een stap verder gaat dan het 'tonen' van barmhartigheid.

De generositeit van de belangeloze gift blijft verscholen in het deemster van het alledaagse gebeuren, ver van het felle licht van de grote dingen. Zoals een deemsterend kaarslicht dat zich opoffert³², transcendeert het zichzelf uit liefde voor het 'licht'. De gift overstijgt zichzelf in haar

---

³¹ Wanneer de 'belangeloze' Samaritaan het slachtoffer achterlaat bij de waard die verder voor hem zal zorgen, laat hij nog wat stuivers achter – een giftobject van een anonieme donor -, en vertrekt zonder wederantwoord te verwachten van dit slachtoffer.

³² ANSPACH, Mark, *A charge de Revanche. Figures élémentaires de la réciprocité*, Paris, Seuil, 2002, 140p & SCUBLA, Lucien, "Vengeance et sacrifice. De l'opposition à la réconciliation", *La Revue du M.A.U.S.S.*. A qui bon (se) sacrifier ?, Paris, no5, 1995, p204-223. Een belangeloze gift lijkt mij – in tegenstelling tot ons dagdagelijks gebruik van 'geven' – ook een 'verlies' te zijn. Gratuïteit – hier gedefinieerd als 'vrijheid om te geven' – is een geven waarbij geen compensatie voor

belangeloosheid. De hier belangeloze opoffering is een gift van zichzelf die indirect en ongevraagd een bepaalde vorm van energie teweegbrengt die van een ongehoorde puurheid is en die ons toegang geeft tot de overvloed zelf, zoals een kaars die zichzelf op-geeft in haar materialiteit – of opbrandt – om te kunnen ver-lichten.

In de paradox van onbevangen belangeloosheid, geeft de Samaritaan meer dan ‘gedacht’, als in een briljant moment van schittering in het dagdagelijkse deemster, zichzelf overtreffend. Men zou dit geven bijna kunnen vergelijken met een geloofsact, die zichzelf over-geeft. De gift wordt dan zelf de betekenaar en mogelijke ontmoetingsplaats tussen het goddelijke en het menselijke, tussen het overvloedige van puurheid en het schaarse van het menselijke bestaan, tussen een asymmetrisch goddelijk principe (van ‘oneindige’ overvloed) en de menselijke berekende reciprociteit (van socio-economische beperktheid)³³.

De belangeloosheid van de gratuïteit toont zich wellicht alleen in de afspiegeling van een (her)kenbare genereuze gift van barmhartigheid. De ‘onzichtbare’ gratuïteit – want als ze zichtbaar of herkenbaar wordt verliest ze haar ‘volstreckte’ puurheid en logischerwijze vernietigt ze zichzelf dan – manifesteert of toont zich in een afgeleide of beperktere vorm van gratuïteit, een barmhartigheid die zich genereus ten aanzien van zijn medemens (ver)toont³⁴, als een *hoop* dat de getroffen en in hun nood geholpen kunnen worden en op deze wijze haar *sporen* van generositeit nalaat. Als mens zijn we beperkt en zingeven ‘zonder enig (eigen)belang’ stoot steeds op de materiële dimensionele beperktheid van ons menselijk bestaan. Generositeit mag dan haar hoogste vorm verwezenlijken in een ‘belangeloze’ gift haar compassionele belangeloosheid zou ook wel (te) vrij-blijvend kunnen zijn. Een zingevende en vrede stichtende ‘barmhartige’ gift met zekere menselijke ‘belangen’ (al was het maar om het morele geweten te sussen en een vorm van ‘goddelijkheid’ te dienen) vermaterialiseert zich in zekere vorm van altruïsme. Elke vorm van generositeit – barmhartig en belangeloos - laat meestal erg zinvolle ‘sporen’ achter op onze morele gevoeligheden en mogelijke inzichten en vice versa³⁵. Dit zingeven weet zichzelf te materializeren in rechtvaardiger beginselen die hun weg zullen vinden in de implementatie van een internationale armoedepreventie. Toch mag het belang van een barmhartige gift niet onderschat worden, nog uit het oog verloren worden dat zulk een gift veelal geïnspireerd wordt door een rechtvaardigheidsideaal.

---

verlies bestaat; het is als het ware een offer. In haar extreme vorm mag men stellen dat het toonbeeld van een perfecte gift zelfs een vorm van opoffering inhoudt, een ‘*sacrifice*’.

³³ RICOEUR, Paul, “The Golden Rule and Religion”, in GENSLER, H.; SPURGEN, E. & J. SWINDAL (Eds), *Ethics*, London, Routledge, 2004, p167-172. De logica van de overvloed, van de liefde van de tegenstander waarvan men niets verwacht, van de asymmetrische unilaterialiteit wordt door Ricoeur tegenover de logica van de economische gift, van de reciproque “Gulden Regel”, van de symmetrie of bilateraliteit geplaatst. Die spanning komt ook tot uitdrukking in de verhouding tussen een ‘unilaterale liefde’ (unilateral love) en een ‘bilaterale rechtvaardigheid’ (bilateral justice).

³⁴ De zorg voor hen die lijden, de liefde voor de ander, de tijd die men zijn vrienden geeft, alle dragen een element van belangeloosheid in zich zoals ik heb pogen aan te tonen. Onze ruimtelijke en tijdelijke beperkingen (tijds-ge-bondenheid), doet een mens hopen op iets dat hem te boven gaat, op iets dat oneindig sterker lijkt...

³⁵ Eenmaal de media haar camera’s heeft weggehaald uit de diepgetroffen gebieden in Zuid-Oost Azië, zou het ook wel eens kunnen dat onze houding van generositeit – al dan niet belangeloos – ook wegebt.

Een belangeloze gift laat zich niet inkapselen in een conceptuele berekening, en kan niet worden gecompenseerd door 'zelf-waardering'. Een barmhartige gift die aanleiding geeft of die reageert op het principe van reciprociteit heeft heel wat raakvlakken met een ideaal van rechtvaardigheid. Zulke giften worden dan een kwestie van institutionele consistentie en efficiëntie, niet meer louter van vrijgevige belangeloze naastenliefde. Armoede kan niet alleen opgelost worden door de *hoop op* beter, gevoed door een belangeloze generositeit, maar moet ook worden gevoed door institutionele reciprociteit en rechtvaardigheidsprincipes die wel 'berekenen' en structuur geven.

Mijn ethische bekommernis in hoeverre we erin slagen een belangeloos of barmhartig gebaar van geven en compassie om te buigen tot een maatschappelijke succesvolle rechtvaardigheidsstrategie vergt verdere reflectie.

Peter Verhezen

Borobodur

October 2004 – Januari 2005

Biography:

Peter Verhezen studied applied economics, management and philosophy at the universities of Antwerp and Leuven. At present he is completing a PhD in Philosophy on "The Return of a Gift and the Limits of Reciprocity". He was advisor on corruption for one of the World Bank Institutes in Indonesia, and Financial Advisor for the Indonesian Debt Restructuring Agency at the Ministry of Finance. He is founder and managing partner of C-consulting, an ICT consulting company in Indonesia-Singapore with branches in Belgium (Antwerp) and Australia (Melbourne).

Summary:

The Good Samaritan may have given his time and care for his enemy on the way to Jericho. The question remains whether this generous 'gift' is completely disinterested or 'free' without any reason, or rather merciful, or inspired by the principle of reciprocity, i.e. to give back for own our life received. I argue that the act of the Good Samaritan is likely a merciful act of generosity, inspired by the principle of reciprocity, as if one pays back what one has received from our Lord. Based on the analysis of Derrida and Marion, I also argue that only when the good Samaritan would not be fully aware of his generosity or mercy, his love for the wounded enemy may become a 'pure act of generosity', of complete disinterestedness without any reason or 'interest', void of any reason to reciprocate. However, such acts of disinterestedness are phenomenologically very unlikely as Derrida's aporia seems to suggest. The act of pure or disinterested generosity – referring to a logic of abundance - may only be expressed through an act of mercy, letting generous traces behind. This experience of generosity may find its longer term materialization in the implementation of a fairer principle of reciprocity and institutionalized justice.